

”Oli kyllä ajatuksena, että suorittais sitten sitä töiden ohella loppuun.”

Ikuisten opiskelijoiden taustat ja opintojen venymisen syyt

Hanna Nori, Ulpukka Isopahkala-Bouret ja Markku Vanttaja

Yliopisto-opintojen suoritustahtia on yritetty nopeuttaa jo vuosikymmeniä. Oletuksena on ollut, että pitkissä opiskeluaajoissa on kysymys opiskelijoiden saamattomuudesta ja laiskuudesta. Tosiasiassa opintojen pitkittymisen syyt ovat moninaiset. Opintojen pitkittymisessä ei useinkaan ole kyse itsetarkoituksellisesta viivytystä, vaan omassa kontekstissaan rationaalaisesta ja aktiivisesta toiminnasta. Tutkimuksemme laajentaa julkisuudessa toisinaan annettua kuvaa ikuisesta opiskelijasta työnteon välttelijänä, joka vain haluaa säilyttää opiskelijastatukseen liittyvät etuudet ja viettää vuosikausia kampanuksella veronmaksajien kustannuksella.

Johdanto

Opiskelijoiden henkinen hyvinvointi on romahtanut ja yhä useampi palaa loppuun jo opintojensa aikana. Vaarallinen kehityskulku on pysäytettävä mahdollisimman pian. Koska valtiovalta on kykenemätön ratkaisemaan kestäväntöntä tilannetta nostamalla opiskelijoiden toimeentuloa, SYL vaatii ikuista opinto-oikeutta takaisin yliopisto-opiskelijoille. (Suomen ylioppilaskuntien liitto, 2021.)

Yllä oleva sitaatti on Suomen ylioppilaskuntien liiton kesällä 2021 julkaisemasta kananotosta. Nykyinen tutkintoaikojen rajausta otettiin käyttöön vuoden 2005 yliopistolakiuudistuksen yhteydessä (Yliopistolaki 2005/556 §). Sekä alemmaa että ylempää korkeakoulututkintoa suorittavan opiskelijan on saatava tutkintonsa valmiiksi viimeistään kaksi vuotta tavoiteajan jälkeen eli useimmiten noin seitsemässä vuodessa. Uudistuksen jälkeen tavoiteajassa valmistuneiden osuus on jonkin verran kasvanut, mutta edelleen 2020-luvulla vain reilu puolet opiskelijoista valmistuu alle seitsemässä ja puolessa vuodessa (Tilastokeskus, ei pvm.). Esimerkiksi vuosina 2001–2005 yliopisto-opinnot aloittaneista

opiskelijoista liki kolmanneksella oli tutkinto kesken vielä kymmenen opiskeluvuoden jälkeen (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus, ei pvm.).

Yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa usein toistuvia teemoja ovat olleet korkeakouluopintojen nopeuttaminen ja alkupään työurien pidentäminen kansainvälisen kilpailukyvyyn ja talouden kestävyuden varmistamiseksi (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023; Aho ym., 2012). Kansainvälisesti vertaillen suomalaiset nuoret aloittavat korkeakouluopintonsa selvästi keskimääräistä vanhempina ja viipyvät oppilaitoksen kirjoilla suhteellisen pitkään (Saari ym., 2020). Opintojen pitkittymisen yleisin syy on opiskelunaikainen työssäkäynti (Vanttaja, 2012; ks. myös Hailikari ym., 2018). Myös opiskelijoiden stressillä ja uupumuksella on yhteyttä tutkintojen viivästymiseen (Salmela-Aro & Read, 2017).

Vaikka yliopistojen, koulutusjärjestelmän ja koko yhteiskunnan kannalta opintojen pitkittäminen näyttäytyy negatiivisena ilmiönä, yksilön näkökulmasta asia ei ole yhtä yksioikoinen. Artikkelissa etsimme vastausta siihen, miten opiskelijoiden taustaan, elämäntilanteeseen ja opiskeluaan liittyvät tekijät ovat yhteydessä opintojen pitkittymiseen. Tutkimuksemme kohdejoukkona

ovat vähintään kymmenen vuotta yliopistossa kirjoilla olleet opiskelijat. Aluksi luomme rekisteriaineiston (n = 3071) avulla yleiskuvan opintojen pitkittymiseen vaikuttavista tekijöistä. Sen jälkeen jaottelemme ”ikuiset opiskelijat” profiileiltaan erilaisiin ryhmiin ja havainnollistamme haastatteluihin pohjautuvien esimerkkitapausten avulla syitä opintojen pitkittymiseen.

Teorettinen viitekehys ja aiemmat tutkimukset aiheesta

Kansainvälisessä tutkimuksessa opintojen takuamasta ja mahdollista keskeyttämistä on selitetty opiskelijoiden taustan lisäksi yliopistoon ja opintoihin kiinnittymisen (*integration*, Tinto, 1993, 1975) ja sitoutumisen (*engagement*, esim. Álvarez-Pérez ym., 2021; Salmela-Aro & Read, 2017) haasteista käsin. Kysymystä on tarkasteltu myös yliopiston ulkopuolisten mahdollisuuksien ja rajoitusten, kuten perheellisyyden ja korkeasti koulutettujen työllistettävyyden näkökulmista (Tieben, 2020; Venegas-Muggli, 2020). Aikuisopiskelijoiden kiinnittyminen yliopistoon eroaa nuoremista opiskelijoista erilaisista elämäntilanteista ja ajankäytöstä johtuen (Isopahkala-Bouret, 2013).

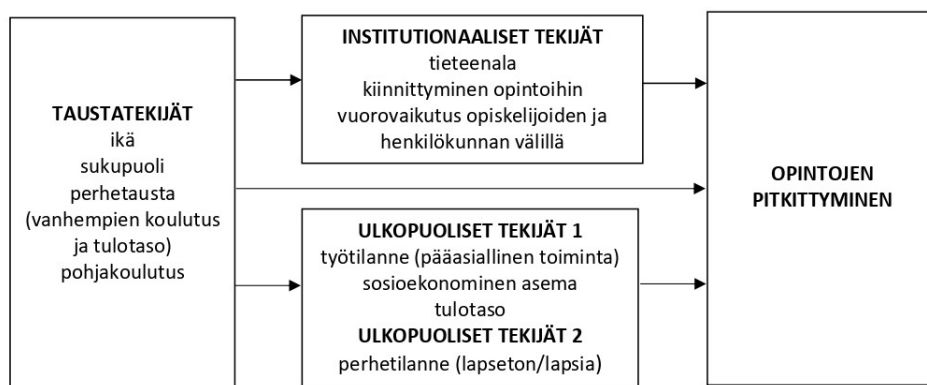
Sekä opiskelijoiden taustatekijät, institutionaaliset tekijät että opiskelun ulkopuoliset tekijät ovat yhteydessä opintojen etenemiseen ja opiskelun jatkamista tai lopettamista koskeviin päätöksiin (ks. kuvio 1). Taustatekijät voidaan edelleen jakaa sosiodemografisiin taustatekijöihin (ikä, suku-

puoli), sosioekonomisiin taustatekijöihin (vanhempien koulutus, asema ja tulot) sekä aiempaan koulutuspolkuun. Institutionaaliset tekijät viittaavat taas opiskelualaan, opintoihin ja yliopistoon kiinnittymiseen sekä opiskelukontekstissa tapahtuvaan vuorovaikutukseen yliopiston henkilökunnan ja muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelun ulkopuolisilla tekijöillä tarkoitetaan muun muassa perhetilannetta (onko perheessä lapsia) ja opiskelun aikaista työssäkäyntiä.

Taustatekijät

Aiemmat opintojen keskeyttämistä kartoittaneet empiiriset tutkimukset ovat osoittaneet, että opiskelijan perhetausta eli vanhempien koulutus, ammatillinen asema ja varallisuus ovat yhteydessä niin opiskelemaan valikoitumiseen kuin opiskelujen etenemiseen (Thomas & Quinn, 2007): mitä korkeammin koulutettuja ja varakkaampia vanhemmat ovat, sitä helpompi on kiinnittyä akateemisiin opintoihin ja saada myös perheeltä taloudellista tukea opiskeluun. Lisäksi miesten yliopisto-opinnot keskeytyvät naisia useammin (Venegas-Muggli, 2020; Vuorinen-Lampila, 2020). Vuorinen-Lampilan (2020) tutkimuksessa havaittiin, että naisten ja miesten läpäisyasteiden ero ei selittänyt eri alojen sukupuolijakaumilla: naiset valmistuvat korkeakouluista miehiä todennäköisemmin alasta riippumatta.

Ikä on aikaisemman tutkimuksen mukaan yhteydessä opintojen edistymiseen siten, että mitä vanhempana opinnot aloitetaan, sitä todennäköi-

Kuvio 1. Opintojen pitkittymiseen yhteydessä olevat tekijät.¹

semmin ne pitkittyvät tai keskeytyvät (Korhonen & Rautopuro, 2019; Vuorinen-Lampila, 2020). Myös opiskelijan aiemmalla koulutuksella, esimerkiksi sillä, onko opiskelija suorittanut ylioppilastutkinnon vai ei, on yhteyttä opiskelujen etenemiseen. Tutkimusten tulokset ovat osin ristiriitaiset, mutta enemmän on näyttöä siitä, että ei-ylioppilaiden korkeakouluopinnot keskeytyvät useammin kuin ylioppilastutkinnon suorittaneiden (Tieben, 2020; Vuorinen-Lampila, 2020).

Institutionaaliset tekijät

Tinton (1975) kehittelemässä integraatioteoriassa keskeisenä ajatuksena on, että yliopisto-opintojen keskeyttäminen on seurausta opiskelijan heikosta integroitumisesta opintoihin, mitä voivat toki osaltaan selittää myös edellä mainitut taustatekijät. Institutionaalsiin tekijöihin kuuluvat tieteenala, yliopisto sekä laajemmin opiskeluympäristö (henkilökunta, opettajat ja muut opiskelijat), jossa voidaan edelleen erottaa akateeminen ja sosiaalinen integraatio (Tinto, 1993). Ensin mainitulla tarkoitetaan pääasiassa opiskelijan integroitumista omalle laitokselleen ja vuorovaikutusta henkilökunnan kanssa, jälkimmäisellä taas epämuodollisempaa, opiskelijoiden keskinäistä yhteistoimintaa. Onnistunut akateeminen kiinnittyminen on yhteydessä opintojen sujuvuuteen. Vahva sosiaalinen kiinnittyminen, esimerkiksi opiskelijajärjestötoimintaan, ei sen sijaan välttämättä edistä opintoja, vaan voi päinvastoin pitkittää opintojen kestoa.

Kiinnittyminen opintoihin ja yliopistoon eroaa eri korkeakouluinstituutioissa. Suomessa itsenäinen ja joustava opiskelutahti on yliopisto-opinnoissa tavallista tiukan lukujärjestyksen ja tietynä vuonna aloittaneiden ryhmässä etenemisen sijaan. Opintojen kestoa koskevat tilastot osoittavat, että opintojen pitkittyminen ja keskeytyminen eivät ole ongelmia kuitenkaan kaikilla koulutusaloilla. Kun lääketieteen opiskelijoista 95 prosenttia oli saanut tutkintonsa suoritettua kymmenen vuoden aikana, tietojenkäsittelyn ja tietoliikenteen alojen opiskelijoista samassa ajassa oli valmistunut vain runsaat 40 prosenttia (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus, 2021). Korhonen ja Rautopuro (2019) ovat omassa tutkimuksessaan osoittaneet, että keskeyttämisen riski on

suuri erityisesti luonnontieteissä ja tietotekniikan aloilla, kun taas taloustieteen ja kasvatustieteen opiskelijoilla riski oli huomattavasti vähäisempi.

Ulkopuoliset tekijät

Tuoreimman Eurostudent-kyselyn mukaan (Saari ym., 2020) perheellisillä opiskelijoilla työssäkäynti ja lastenhoito olivat merkittävimpiä opintojen etenemistä haittaavia tekijöitä. Nykyään kaikista yliopisto-opiskelijoista yli puolet käy työssä, ja työssäkävien osuus nousee iän mukaan (Tilastokeskus, ei pvm.). Vaikka työssäkäynti luonnollisesti vähentää opiskeluun käytettävissä olevaa aikaa ja heikentää opintoihin ja yliopistoon kiinnittymistä, opiskelutahdin hidastamiseen voi olla opiskelijan näkökulmasta hyviä syitä. Esimerkiksi työllistymisen opintojen aikana omaan koulutusalaan liittyvään työhön parantaa opiskelumotivaatiota, lisää ammatillista orientaatiota ja kiinnittymistä sekä edesauttaa työnsaantia valmistumisen jälkeen (Vuorinen-Lampila, 2020). ”Iäkkäiden maistereiden maissa” työllistytään kansainvälisesti verrattuna nopeasti koulutusta vastaaviin tehtäviin (Kivinen & Nurmi, 2011).

Tutkimuskysymykset, aineistot ja analyysimenetelmät

Artikkelissa tarkastelemme yliopistossa pitkään kirjoilla olleiden eli niin sanottujen ikuisten opiskelijoiden profilia ja elämäntilannetta. Ikuisiksi opiskelijoiksi nimitämme henkilöitä, joilla on voimassa oleva opiskeluoikeus ja jotka ovat olleet opiskelijarekisterissä vähintään kymmenen vuotta. Osa heistä tulee todennäköisesti suorittamaan tutkintonsa loppuun, mutta joidenkin kohdalla kyse voi olla myös opintojen lopullisesta keskeyttämisestä. Tutkimuksessa hyödynnämme sekä rekisteripohjaista aineistoa että haastatteluihin perustuvia aineistoja, eli kyseessä on monimenetelmällinen tutkimus. Tutkimuksessa etsimme vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Mitkä tekijät ovat yhteydessä opintojen pitkittymiseen ja missä määrin?
- 2) Millaisiin ryhmiin ikuisten opiskelijoiden joukko jakautuu taustansa perusteella?

Tilastokeskuksen kokoamana rekisteriaineisto sisältää tietoja Suomessa vuonna 2014 maisterintutkintoa suorittaneista opiskelijoista (50 prosentin otos, $n = 23826$). Olemme valinneet aineistosta tarkasteluun ennen vuotta 2005 opintonsa aloittaneet ($n = 3071$). Rajaus on perusteltu muun muassa sen vuoksi, että samana vuonna tehtiin lakimuutos, jossa asetettiin yliopistotutkinnoille tavoiteajat ja poistettiin ikuinen opiskeluoikeus. Koska kyseessä on poikkileikkausaineisto, emme tiedä, miten näiden ikuisten opiskelijoiden opinnot on myöhemmin edennyt: moniko on esimerkiksi vaihtanut koulutusohjelmaa, alaa tai oppilaitosta tai kuinka moni on keskeyttänyt opintonsa kokonaan?

Olemme valinneet aineistosta mukaan sellaiset taustamuuttujat, jotka aiempien tutkimusten perusteella ovat yhteydessä opintojen pitkittymiseen eli opintojen aloitustien, sukupuolen, perhetaustan ja pohjakoulutuksen. Institutionaalista tekijöistä rekisteriaineisto sisältää tiedon tieteenalasta eli sen, opiskelevatko ikuiset opiskelijat generalisti- vai professioalalla². Opiskelijoiden ulkopuoliset tekijät olemme jakaneet kahteen ryhmään, koska kyse on hyvin erilaisista elämäntilanteeseen liittyvistä syistä. Ulkopuoliset tekijät 1 käsittää työtilanteen (pääasiallisen toiminnan), sosioekonomisen aseman ja tulotason. Ulkopuoliset tekijät 2 liittyy taas perhetilanteeseen eli siihen, onko perheessä lapsi(a) vai ei. Analysoimme rekisteriaineistoa ristiintaulukointien ja khiin neliö -testien, binäärisen logistisen regressioanalyysin ja k-keskiarvoklusterianalyysin avulla. Logistisella regressioanalyysillä kartoitamme opintojen pitkittymiseen yhteydessä olevia tekijöitä, klusterianalyysiä taas hyödynnämme ikuisten opiskelijoiden jakamisessa erilaisiin ryhmiin.

Analysoimme profiiltaan erilaisia ikuisten opiskelijoiden ryhmiä myös neljän esimerkitapauksen avulla (pseudonyymit Amanda, Tiia, Emilia ja Henry), jotka ovat peräisin Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimushankkeesta tuotetusta laajemmasta haastatteluaineistosta³. Olemme valinneet kyseiset henkilöt tähän tutkimukseen seuraavin perustein: Ensinnäkin heidän tutkinto-opiskelunsa oli venynyt reilusti yli tavoiteajan. Mukaan mahtui opintojen väliaikaisen

keskeytymisen lisäksi sekä pääaineen, opiskelupaikkakunnan ja yliopiston vaihtoja että toisen alan tutkintotavoitteisia korkeakouluopintoja. Toiseksi kaikissa esimerkitapauksissa opintojen pitkittymisen syiden sekä opintojen jatkamiseen liittyvien mahdollisuuksien ja rajoitteiden pohdinta tulee erityisen kiinnostavasti esille. Erityisesti pyrimme syventämään opiskeluympäristöön kiinnittymiseen liittyviä teemoja, joihin ei rekisteriaineistolla päästä kiinni. Kolmanneksi työelämään sijoittumisen merkitys opintojen pitkittymisessä tulee havainnollistettua tapausesimerkkien avulla monipuolisesti ja eri profiilien mukaisesti. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastatellut olivat saaneet pitkittyneet opintonsa päätökseen haastatteluajankohtana, ja kaikki heistä toimivat aktiivisesti työelämässä koulutustaan vastaavissa tehtävissä. Esimerkitapauksina olevien ikuisten opiskelijoiden yksityisyyden suojaamiseksi olemme poistaneet aineistonäytteistä kaikki tunnistamista lisäävät tiedot, kuten täsmälliseen opiskelu-, työ- tai asuinpaikkaan liittyvät tiedot. Haastatteluaineiston analyysitapa edustaa teorialähtöistä temaattista luentaa, jota ohjaa sekä aikaisemman tutkimuskirjallisuuden avulla laati-
mamme käsitteellinen viitekehys (ks. kuvio 1, s. 7) että klusterianalyysin avulla muodostamamme ikuisten opiskelijoiden ryhmät erityisine profiileineen.

Opintojen pitkittymisen riskitekijät

Taulukossa 1 (s. 10) on kuvattu taustamuuttujien jakaumat ikuisilla opiskelijoilla ja alle 10 vuotta opiskelleilla. Opintojen pitkittyminen eroaa tilastollisesti merkittävästi kaikkien taustamuuttujien eli opintojen aloitustien, sukupuolen, perhetaustan, pohjakoulutuksen, tieteenalan, perhetilanteen, pääasiallisen toiminnan, sosioekonomisen aseman ja tulotason mukaan. Perhetaustan merkitys tulee tosin pääasiassa vanhempien tulojen kautta, sillä vanhempien koulutustason yhteys opintojen pitkittymiseen on huomattavasti pienempi.

Alle 25-vuotiaana opintonsa aloittaneilla opinnot ovat pitkittyneet useammin kuin sitä vanhemmilla. Sukupuolen suhteen erot ovat niin

ikään selvät: ikuisissa opiskelijoissa miehiä on enemmän kuin naisia. Perhetaustan yhteys opintojen pitkittymiseen näkyy siten, että ikuisten opiskelijoiden vanhemmilla on vähemmän koulutusta ja pienemmät tulot kuin muilla opiskelijoilla. Toisaalta on myös niin, että mitä vanhemmasta opiskelijasta on kyse, sitä harvemmin hän on lähtöisin korkeakoulutetusta perheestä.

Ikuisissa opiskelijoissa ei-ylioppilaiden osuus on pienempi kuin vertailuryhmässä. He opiskelevat huomattavasti harvemmin ammattialalla kuin muut: 7 prosenttia vs. 24 prosenttia. Tämä on sikäli odotettu tulos, että tyypillisillä generalistialoilla, kuten luonnontieteellisillä, humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla, opiskelu

on usein joustavampaa, jolloin opintoajat venyvät helpommin. Myös perhetilanne eroaa ikuisten opiskelijoiden ja vertailuryhmän opiskelijoiden välillä: yli kymmenen vuotta yliopistossa kirjoilla olevista yli puolella on lapsia, kun muilla osuus jää neljäsosaan. Perheellistyminen on yhteydessä tietysti myös ikään.

Ikuiset opiskelijat ovat muita useammin vahvasti kiinni työelämässä. Työllisten osuus on yli 70 prosenttia, ylempässä toimihenkilöasemassa olevia on vajaat 40 prosenttia, ja suurituloisia on miltei puolet. Myös yrittäjänä tai työnantajana toimivia on suhteellisesti huomattavasti enemmän kuin vertailuryhmässä. Tuloksia tulkittaessa on myös hyvä huomioida, että monella opintonsa

Taulukko 1. Taustamuuttujien jakaumat ikuisilla opiskelijoilla (vähintään 10 vuotta opiskelleet) ja vertailuryhmällä (alle 10 vuotta opiskelleet).

	Ikuiset 12,9 % (3071)	Muut 87,1 % (20755)
Opintojen aloitusikä χ^2-testi (1) = 249,6; p<0,001; Cramerin V=0,102		
Alle 25-vuotias	70,4 (2162)	55,3 (11475)
25 vuotta täyttänyt	29,6 (909)	44,7 (9280)
Sukupuoli χ^2-testi (1) = 31,8; p<0,001; Cramerin V=0,037		
Mies	47,6 (1462)	42,2 (8761)
Nainen	52,4 (1609)	57,8 (11994)
Vanhempien koulutus χ^2-testi (2) = 9,5; p<0,01; Cramerin V=0,026		
Kummallakaan ei kk-tutkintoa	59,0 (899)	55,2 (6900)
Toisella kk-tutkinto	24,8 (378)	26,1 (3262)
Molemmilla kk-tutkinto	16,2 (246)	18,8 (2348)
Vanhempien tulot χ^2-testi (2) = 208,0; p<0,001; Cramerin V=0,115		
Pienituloisia	44,4 (922)	29,8 (4462)
Keskituloisia	33,3 (692)	35,7 (5336)
Suurituloisia	22,3 (463)	34,5 (5166)
Pohjakoulutus χ^2-testi (1) = 27,5; p<0,001; Cramerin V=0,036		
Ei-ylioppilas	5,4 (161)	8,1 (1478)
Ylioppilas	94,6 (2848)	91,9 (16763)
Tieteenala χ^2-testi (1) = 439,6; p<0,001; Cramerin V=0,136		
Ammattiala	7,4 (227)	24,2 (5021)
Generalistiala	92,6 (2844)	75,8 (15734)
Perhetilanne χ^2-testi (1) = 633,6; p<0,001; Cramerin V=0,163		
Ei lapsia	53,6 (1645)	75,3 (15628)
Lapsia	46,4 (1426)	24,7 (5127)
Pääasiallinen toiminta χ^2-testi (3) = 152,3; p<0,001; Cramerin V=0,082		
Opiskelija	23,4 (706)	33,0 (6522)
Työllinen	71,4 (2159)	64,1 (12670)
Työtön	5,1 (154)	2,6 (522)
Muu	0,1 (4)	0,2 (41)
Sosioekonominen asema χ^2-testi (5) = 551,3; p<0,001; Cramerin V=0,157		
Opiskelija	22,2 (672)	35,3 (6814)
Ylempi toimihenkilö	37,8 (1144)	23,2 (4475)
Alempi toimihenkilö	24,0 (728)	25,7 (4955)
Työntekijä	5,1 (155)	8,6 (1668)
Yrittäjä/työnantaja	4,5 (135)	1,3 (250)
Muu	6,5 (196)	5,9 (1146)
Tulotaso χ^2-testi (2) = 1001,4; p<0,001; Cramerin V=0,213		
Pienituloinen	15,7 (469)	26,3 (5017)
Keskituloinen	36,1 (1077)	52,3 (9982)
Suurituloinen	48,2 (1411)	21,3 (4070)

aloittavista on jo aikaisempi tutkinto. Ikuisten opiskelijoiden työtilanne ja sosioekonominen asema eivät kerro pelkästään siitä, miten hyvin työelämä vetää opiskelijoita työmarkkinoille ennen yliopistosta valmistumista, vaan työllistymiseen vaikuttavat myös aikaisempi koulutus- ja työhistoria.

Tarkastelimme seuraavaksi opintojen pitkittymisen riskiä binäärisen logistisen regressioanalyysin avulla neljässä vaiheessa. Jokaisessa vaiheessa muodostimme niin sanotulla pakotetulla menetelmällä (*Enter-method*) mallin, jonne valitsimme selitettävät muuttujat teoreettisen viitekehysten (ks. kuvio 1, s. 7) ja aiempien tutkimusten perusteella. Ensimmäiseen malliin otimme

mukaan taustatekijät eli opintojen aloitusiän, sukupuolen, pohjakoulutuksen, vanhempien koulutuksen ja vanhempien tulot. Kuten taulukosta 2 näkyy, ensimmäisessä mallissa opintojen pitkittymistä selittivät tilastollisesti merkitsevästi aloitusikä, sukupuoli ja vanhempien tulot. Aloitusiän OR oli 0,88⁴, eli mitä vanhempana opinnot aloitetaan, sitä pienempi on opintojen pitkittymisen riski. Miesten opinnot pitkittyivät naisia todennäköisemmin (OR = 1,48⁵). Perhetaustasta vain tulot olivat yhteydessä opintojen pitkittymiseen, eli vanhempien koulutustasolla ei ollut yhteyttä opintojen viivästymiseen. Mitä suuremmat tulot opiskelijan vanhemmilla ovat, sitä pienempi on opintojen pitkittymisen riski. Pienituloisten jälki-

Taulukko 2. Logistinen regressioanalyysi opintojen pitkittymisen riskitekijöistä (4 mallin ratkaisu).

	MALLI 1		MALLI 2		MALLI 3		MALLI 4	
	OR	LV 95 %	OR	LV 95 %	OR	LV 95 %	OR	LV 95 %
TAUSTATEKIJÄT								
Aloitusikä (jatkuvana)	0,88***	0,87–0,90	0,88***	0,87–0,90	0,83***	0,81–0,84	0,77***	0,76–0,79
Sukupuoli								
Nainen (ref.)	1		1		1		1	
Mies	1,48***	1,32–1,65	1,37***	1,23–1,54	1,04	0,92–1,17	1,05	0,93–1,20
Pohjakoulutus								
Ei-yo (ref.)	1		1		1		1	
Ylioppilas	1,07	0,71–1,63	1,24	0,81–1,88	1,28	0,83–1,99	1,52	0,95–2,43
Vanhempien koulutus								
Ei kk-tutkintoa (ref.)	1		1		1		1	
Toisella kk-tutkinto	1,01	0,88–1,16	1,05	0,91–1,20	1,06	0,92–1,23	1,04	0,89–1,22
Molemmilla kk-tutkinto	1,01	0,85–1,20	1,14	0,96–1,35	1,15	0,96–1,38	1,21	1,00–1,46
Vanhempien tulot								
Suurituloisia (ref.)	1		1		1		1	
Pienituloisia	2,76***	2,36–3,24	2,59***	2,21–3,04	2,66***	2,25–3,16	2,48***	2,07–2,96
Keskituloisia	1,58***	1,37–1,83	1,52***	1,31–1,76	1,57***	1,34–1,83	1,48***	1,26–1,74
INSTITUTIONAALISET TEKIJÄT								
Tieteena								
Professioala (ref.)			1		1		1	
Generalistiala			5,26***	4,31–6,41	4,37***	3,57–5,36	4,40***	3,58–5,42
ULKOPUOLISET TEKIJÄT (1)								
Pääasiallinen toiminta								
Opiskelija (ref.)					1		1	
Työllinen					0,90	0,76–1,06	1,00	0,84–1,19
Työtön					2,26***	1,67–3,07	2,42***	1,77–3,33
Sosioekonominen asema								
Opiskelija (ref.)					1		1	
Ylempi toimihenkilö					1,95***	1,61–2,35	1,81***	1,49–2,20
Alempi toimihenkilö					1,15	0,95–1,38	1,20	0,99–1,46
Työntekijä					0,74	0,55–0,98	0,79	0,59–1,06
Yrittäjä/työnantaja					4,84***	3,28–7,16	4,25***	2,80–6,44
Muu					1,65***	1,28–2,14	1,78***	1,36–2,33
Tulotaso								
Pienituloinen (ref.)					1		1	
Keskituloinen					1,02	0,86–1,22	0,95	0,79–1,14
Suurituloinen					5,00***	4,03–6,19	4,02***	3,21–5,04
ULKOPUOLISET TEKIJÄT (2)								
Perhetilanne								
Ei lapsia (ref.)							1	
Lapsia							7,05***	6,05–8,21
SELITYSOSUUS								
Pseudo R ²	7.20 %		12.80 %		24.10 %		32.10 %	

kasvulla OR oli 2,65, kun vertailuryhmänä olivat suurituloisten vanhempien lapset. Ensimmäinen malli, jossa mukana olivat pelkästään taustatekijät, ennusti vain 7,2 prosenttia selitettävän muutujan vaihtelusta. Mallin kyky selittää opintojen pitkittymistä oli siis varsin vaatimaton.

Toisessa vaiheessa mukaan selittäjiksi otettiin taustatekijöiden lisäksi tieteenala, eli opiskeleeko professio- vai generalistialalla. Generalistialalla opiskelevien opintojen pitkittymisen riski on huomattavasti suurempi kuin professioalalla opiskelevien (OR = 5,26). Tieteenalan lisääminen malliin nosti selitysosuutta 12,8 prosenttiin, mutta taustatekijöiden suhteen ei tapahtunut juuri muutoksia edelliseen malliin verrattuna.

Kolmannessa vaiheessa malliin otettiin mukaan opiskeluun vaikuttavat ulkopuoliset tekijät (1) eli työtilanne: opiskelijan pääasiallinen toiminta, sosioekonominen asema ja tulotaso. Mallin selitysosuus nousi taas selvästi, reiluun 24 prosenttiin. Työssäolo ei näytä selittävän opintojen pitkittymistä tilastollisesti merkitsevästi verrattuna päätoimiseen opiskeluun. Sen sijaan työttömyys on yhteydessä opintojen venymisen riskiin (OR = 2,26). Todennäköisesti kyse on useimmiten tilanteista, joissa opinnot keskeytyvät tai venyvät niin paljon, ettei opintotukea tai lainaa ole enää mahdollista saada. Kun verrataan eri sosioekonomisissa asemissa olevia opiskelijastatuksella oleviin, näyttää korkea työmarkkina-asema lisäävän riskiä opintojen pitkittymiseen: ylempien toimihenkilöiden OR oli 1,95 ja yrittäjien/työnantajien peräti 4,84 opiskelija-asemassa oleviin verrattuna. Sama ilmiö voidaan todentaa myös tulotasossa, sillä suurituloisilla opinnot pitkittyvät todennäköisemmin kuin pienituloisilla opiskelijoilla. Tässä mallissa, jossa opiskelijan työtilanne otettiin mukaan, tieteenalan itsenäinen merkitys pieneni hieman, ja sukupuolen yhteys hävisi kokonaan. Miesten opintojen pitkittymisen suurempi riski liittyykin muun muassa siihen, että miesopiskelijoissa on enemmän suurituloisia ja yrittäjänä/työnantajana toimivia kuin naisopiskelijoissa.

Neljännessä vaiheessa malliin otettiin mukaan myös opiskelijan perhetilanne (ulkopuoliset tekijät 2), jossa referenssiryhmänä olivat lapsettomat opiskelijat. Perhetilanteen yhteys opintojen pitkittymiseen on varsin ilmeinen: mikäli opiskelijalla

on lapsia, opintojen pitkittymisen riski on huomattavasti suurempi (OR = 7,05). Perhetilanteen lisääminen malliin nosti pseudoselitysasetta selvästi, yli 32 prosenttiin. Viimeisessä ja korkeimman selitysvoiman omaavassa mallissa opintojen pitkittymisen riskiä lisäävät erityisesti nuori aloitusikä, vanhempien pienituloisuus, generalistialalla opiskelu, perheellisyys, hyväpalkkainen työ ja korkea ammattiasema. Yliopisto-opiskelijat ovat varsin heterogeeninen joukko, ja pitkittymisen syyt ovat moninaiset. Jotta saisimme eritellymän kuvan tästä mielenkiintoisesta ja moninaisesta joukosta, luokittelemme seuraavassa luvussa vähintään kymmenen vuotta opiskelleet klusterianalyysin avulla erilaisiin ryhmiin.

Neljä eri tavoin profiloitunutta ryhmää

Klusterianalyysin⁶ avulla luotu tarkempi ryhmittely osoittaa ikuisten opiskelijoiden joukon koostuvan hyvin erilaisista alaryhmistä. Klusterianalyysiin valittiin määrällisiksi muuttujiksi ikä, lasten lukumäärä, opiskelujen aloituksesta kulunut aika, korkeimman tutkinnon (useimmiten kandidaatin tutkinnon) suorittamisesta kulunut aika, vuositulot sekä vanhempien koulutusaste ja vanhempien vuositulot. Klusterianalyysimenetelmässä putoavat pois tapaukset, joissa on puuttuvia tietoja yhdessäkin malliin mukaan otetussa muuttujassa. Koska aineistossa oli paljon puuttuvia arvoja⁷, loppujen lopuksi analyysiin saatiin yhteensä 1459 tapausta 3071 tapauksesta (47,5 prosenttia). Ennen analyysin ajamista SPSS-ohjelmalla muuttujat standardoitiin. Useiden kokeilujen ja ryhmittelyratkaisujen vertailujen jälkeen parhaiten toimivaksi osoittautui neljän ryhmän malli, jossa ryhmät olivat sisäisesti homogeenisia ja ryhmien väliset erot selvät. Kuviossa 2 (s. 13) ovat taustamuuttujien standardoidut keskiarvot ryhmittäin.

Ikuisten opiskelijoiden ryhmistä erottuu kaksi vanhempien ja kaksi nuorempien opiskelijoiden ryhmää. Seuraavassa tarkastelemme erikseen kunkin ryhmän erityispiirteitä ja lisäksi havainnollistamme eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden omakohtaisten kertomusten avulla sitä, miksi opinnot pitkittyivät. Vaikka haastateltavat edus-

tivat eri aineistoa, esimerkkihenkilöiden tarinat mukailevat hyvin klusterianalyysin avulla muodostettua tyypittelyä.

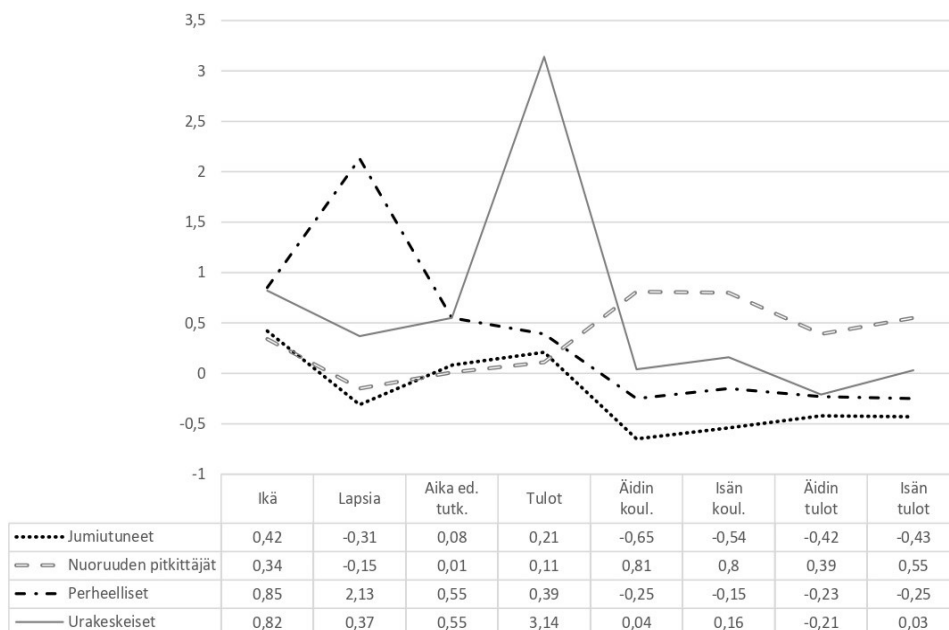
Opinnoissaan paikoilleen jumiutuneet

Pitkään opiskelleiden suurin ryhmä olivat ”jumiutuneet” (n = 546 eli 38 prosenttia). He olivat lähtöisin kaikkein pienituloisimmista ja vähiten koulutetuista perheistä. Heillä oli itselläänkin matala tulotaso, ja heidän joukossaan oli myös keskimääräistä enemmän työttömiä. Iältään jumiutuneet olivat suhteellisen nuoria, ja he asuivat usein sinkkotalouksissa. Jumiutuneita oli eniten humanististen alojen opiskelijoissa.

Havainnollistamme jumiutuneiden opiskelijoiden tapausta Amandan esimerkillä. Amanda oli 33-vuotias humanististen alojen opiskelija. Hänen molemmilla vanhemmillaan oli keskiasteen koulutus. Äiti oli tehdastyöntekijä ja isä yrittäjä omassa tekniikan alan firmassaan. Amanda oli ollut hyvä koulussa ja halusi jatkaa opintojaan mutta ei oikein tiennyt mihin kannattaisi hakea opiskelemaan. Hän pääsi yliopistoon vasta useamman yrityksen jälkeen ja muutti uudelle paikkakunnalle. Amandan opinnot etenivät

nopeaan tahtiin kandidivaiheeseen saakka, mutta maisterivaiheessa opinnot alkoivat ”kylästyttää”, minkä vuoksi opinnot jäivät tauolle. Opintojen jumiutumiseen vaikutti osaltaan heikko integroituminen yliopistoon ja opiskelijayhteisöön. Amanda opiskeli alaa, jossa oli pieni sisäänotto ja paljon itsenäisiä opintoja. Opiskelijajoukko oli alun alkaenkin hajautunut, ja lisäksi monet Amandan kurssikavereista lopettivat tai siirtyivät muualle kandidivaiheen jälkeen. Opiskelu oli tuntunut loppuvaiheessa melko yksinäiseltä eikä opintojen sujuvalle etenemiselle ollut sen enempää ryhmän tukea kuin sosiaalista painettakaan. Amandan taustan ja institutionaalisten tekijöiden lisäksi opintojen pitkittymiseen vaikuttivat taloudellinen epävarmuus ja alan heikko työllisyystilanne. Amanda päätti kandidaatin tutkinnon jälkeen kokeilla yrittäjyyttä ja meni mukaan opiskelijoiden perustamaan osuuskuntaan:

Ei enää korkeakoulututkinnolla työllistytä niin varmasti kuin ennen – ihmiset perustaa jo nuorena yrityksiä ja kokeilee kaikennäköisiä työllistymiskeinoja mitä on.

Kuvio 2. Klusterianalyysin tuottamat ryhmät ja muuttujien standardoidut keskiarvot.

Valitettavasti töitä ei riittänyt yrittäjänäkään. Kilpailu oli kovaa, ja satunnaisista toimeksiannoista maksettiin liian vähän. Amanda hakeutui toisen alan ammattikorkeakouluopintojen pariin, vaikakaan ei kokonaan keskeyttänyt yliopisto-opintojaan.

Opiskelijaelämän ja nuoruuden pitkittäjät

Toiseksi suurimman ryhmän nimesimme ”nuoruuden pitkittäjiksi” (n = 470 eli 34 prosenttia). He poikkesivat muista opiskelijoista perhetaustoiltaan. Nuoruuden pitkittäjien vanhemmat olivat akateemisesti koulutettuja ja hyvätuloisia. Lisäksi ryhmään kuuluvat olivat iältään nuorimpia (keski-ikä 33 vuotta), mutta he olivat ehtineet viettää yliopistossa jo 13 vuotta. Pitkittänyttä nuoruutta elävät olivat perheettömiä, ja keskimääräistä enemmän heitä oli tekniikan opiskelijoissa. Ryhmään kuuluvista miehiä oli 55 prosenttia ja ruotsinkielisiä seitsemän prosenttia. Puolet heistä oli joko päätoimisia opiskelijoita tai alempia toimihenkilöitä.

Esimerkkitapauksemme Tiia oli 28-vuotias kansainvälisyyteen liittyvän alan opiskelija. Hänen molemmilla vanhemmillaan oli korkea-koulututkinto, ja he olivat kannustaneet Tiiaa opiskelemaan, joten hänelle yliopisto-opintoihin hakeutuminen oli itsestäänselvyys. Silti Tiia toteaa, ettei ”tienny yhtään mitä mä haluan tehdä elämälläni”. Tiialle ”kansainvälisyys oli se ykkösjuttu” opiskelijavalintoja tehdessä, koska hän oli aina ollut kiinnostunut erityisesti kielistä ja matkustelusta. Tiia oli viettänyt jo ennen opintojen alkua vaihto-oppilasvuoden sekä väli-vuoden ulkomailla, ja yliopisto-opintojen aikana hän kävi opiskelijavaihdossa. Opintojensa alusta asti Tiia oli sosiaalisesti vahvasti integroitunut yliopistoon ja erityisesti opiskelijayhteisöön. Aktiivinen toiminta opiskelijajärjestöjen luottamustehtävissä ja muissa vapaaehtoistöissä veivät kaiken vapaa-ajan ja johtivat osaltaan siihen, että opinnot etenivät keskimääräistä hitaammin. Vaikka toiminta oli palkitsevaa ja hauskaa, se vei energiaa ja oli myös henkisesti kuluttavaa. Voimat hiipuivat ja vähitellen seurauksena oli täydellinen uupuminen. Tiia kuvaa uupumista seuraavasti:

Mähän olin semmoinen, että mä halusin ihan kaikkeen mukaan – – kun se oli niin jotenkin mukaansatempaavaa. – – Se kostautui pari vuotta myöhemmin, et sit ei pystynytäkään enää mihinkään.

Tiian tapauksessa opintojen viivästyttämisessä ei ollut kyse laiskuudesta tai saamattomuudesta vaan pikemminkin liian aktiivisesta osallistumisesta valmistumisen kannalta epäoleellisiin asioihin. Lisäksi mukana oli myös oman paikan etsimistä, epävarmuutta tulevaisuudesta ja halua kokea ja nähdä maailmaa ennen työelämää ja ”aikuisuuteen” siirtymistä.

Perhearjen ohessa opiskelevat

Kolmanteen ryhmään kuuluvat erottuivat muista elämäntilanteeltaan: kutsumme heitä ”perheellisiksi” (n = 297 eli 21 prosenttia). Lapsia heillä oli usein kahdesta kolmeen. Iältään perheelliset olivat vanhempia kuin kahden edellisen ryhmän opiskelijat. Perheellisten ryhmässä naisten osuus oli keskimääräistä suurempi, ja ryhmän tyypillisiä aloja olivat kasvatustiede ja yhteiskuntatieteet. Perheellisistä peräti 16 prosenttia asui kaupunkien ulkopuolella.

Esimerkkinä opintoihin hakeutumisen ja pitkittymisen kietoutumisesta parisuhteeseen ja perheeseen toimii 44-vuotiaan, aluekehittämiseen liittyvää tutkintoa opiskelleen Emilian tapaus. Emilian äiti ja isä olivat suorittaneet keskiasteen tutkinnon ja työskennelleet omassa perheyrittäjänsä. Emilia oli lähtöisin syrjäiseltä paikkakunnalta, ja samalle seudulle hän oli jäänyt myös aikuistuttuaan. ”Mulla on ollu täällä mielenkiintonen työpaikka ja sukulaisia on täällä, ja ystäviä ja se verkosto,” hän kuvaa. Kotiseutu-uskollisuus oli vaikuttanut sekä Emilian koulutusvalintoihin että työuraan, jonka hän oli tehnyt saman työnantajan palveluksessa globaalissa teollisuusyrityksessä. Ennen yliopisto-opintoja Emilia oli jo suorittanut ylioppilasmerkonomin ja tradenomin tutkinnot. Ajatus maisteriopintoista oli herännyt parikymppisenä yliopistossa opiskelevan poikaystävänsä esimerkkinä seuraten. Alkuperäisenä tarkoituksena oli muuttaa asumaan opiskelupaikkakunnalle ja

opiskella täysipäiväisesti, mutta suunnitelma muuttui siinä vaiheessa, kun Emilia huomasi odottavansa esikoistaan. Emilian sanoin: ”se peruuntu se opintovapaa, jotenka sitten jäinkin äitiysvapaalle.” Esikoisen varttuessa ja viimeistään toisen lapsen synnyttyä opinnot oli pakko unohtaa kokonaan, sillä ylimääräistä aikaa lastenhoidon, kotitöiden ja ansiotyön jälkeen ei ollut. Elämäntilanne salli paluun opintojen pariin vasta vuosien kuluttua, kun parisuhde oli jo päättynyt ja lapset kasvaneet. Osaltaan opintoihin paluuta vauhditti korkeakoulujen rakenteellisten muutosten myötä avautunut mahdollisuus vaihtaa pääainetta ja jatkaa opintoja omalla asuinpaikkakunnalla.

Työelämän mukaansa tempaamat urakeskeiset

Pienimmän ryhmän nimesimme ”urakeskeiseksi” (n = 146 eli 7 prosenttia). Tähän ryhmään kuuluvista suurin osa (95 prosenttia) työskenteli päätoimisesti ja usein ylemmissä toimihenkilöammateissa (70 prosenttia). Heillä oli myös selvästi muita korkeammat tulot. Urakeskeiset olivat keskimääräistä vanhempia, noin 38-vuotiaita. Miesten osuus oli miltei 70 prosenttia. Hieman yli puolet urakeskeisistä oli naimisissa ja yhtä monella oli lapsia. Tähän ryhmään kuuluvia oli eniten kauppatieteiden ja luonnontieteiden opiskelijoissa, ja he olivat olleet yliopiston kirjoilla keskimäärin 15 vuotta.

Tyypillinen esimerkki työuralla menestymisen takia opintonsa jättäneistä oli kauppatieiteitä opiskellut 41-vuotias Henry. Henryn vanhemmilla oli keskiasteen koulutus, mutta isä oli tehnyt talousjohtajana ekonomin töitä, vaikka ei ollut suorittanutkaan korkeakoulututkintoa. Henry pääsi lukion jälkeen heti ensimmäisellä yrittämällä opiskelemaan yliopistoon ja aloitti opinnot armeijan jälkeen. Hän oli vahvasti integroitunut yliopistoon ja opiskelijaelämään ja myös opinnot sujuivat hyvin kandidaiheen opintoihin saakka. Rahoituslalla elettiin tuolloin 2000-luvun alussa vahvaa nousukautta ja kaikki halukkaat otettiin töihin keskeneräisestä tutkinnosta huolimatta. Henry kuvaa tilannetta seuraavasti:

Ei siihen aikaan ollu tapana niit papereit ottaa – – moni meni työelämään kauppatieteiden ylioppilaana – – ja ihan siis ekonomin hommissa olin koko ajan.

Henryn työura eteni kokemuksen ja näyttöjen lisääntyessä, eikä puuttuvasta tutkinnosta tullut missään vaiheessa ongelmaa niin kauan kuin alalla meni hyvin. Lisäksi merkittävä este opintojen loppuunsaattamiselle oli työllistyminen – ja myöhemmin myös perheen perustaminen – huomattavan etäälle opiskelupaikkakunnalta.

Pohdinta ja johtopäätökset

Opintojen pitkittämisessä on usein kysymys monen eri tekijän summasta. Nyt saatujen tulosten perusteella keskeisiä riskitekijöitä ovat opintojen varhainen aloitusikä, vanhempien pienituloisuus, generalistialalla opiskelu, perheellisyys sekä hyväpalkkaiseen työhön päätyminen jo opiskeluaikana. Saamamme tulos, eli mitä vanhempana opinnot on aloitettu, sitä epätodennäköisemmin ne pitkittyvät, on ristiriidassa aiempien tutkimusten kanssa (vrt. Korhonen & Rautopuro, 2019; Vuorinen-Lampila, 2020). Tulosta vahvistavat kuitenkin tuoreet tilastot tutkintojen suoritusajoista (Tilastokeskus, ei pvm.). Tulosta voidaan pitää loogisena, sillä vanhemmalla iällä opiskelemaan hakeutuneilla hakupäätös on ehtinyt kypsyä kauemmin ja opintopolun ”harha-askeleet” on usein jo ehditty tehdä. Nuorena yliopisto-opintonsa aloittaneet opiskelijat ovat voineet tehdä koulutusalan valinnan kevyin perustein, jolloin heidän mielenkiintonsa saattaa suuntautua muihin asioihin. Erilaisilla hakumotiiveilla on yhteyttä myös opintojen aikaiseen kuormittumiseen ja uupumiseen eli sitä kautta opintojen pitkittymiseen (Hyytinen ym., 2022).

Työmarkkinat muodostavat yhdenlaisen yhteiskunnallisen rakenteen, joka yhtäältä luo rajoja yksilön toiminnalle mutta toisaalta myös mahdollistaa ja ohjaa yksittäisten ihmisten toimintaa. Generalistialoilla opiskelevien ongelmana on mitä ilmeisimmin se, että opinnot eivät valmista mihinkään ammattiin. Epävarmuus tulevasta työurasta ja toimeentulosta voi lisätä opiskelijoiden kokemaa kuormitusta, ja opiskelusta saattaa

tulla päämäärätöntä hapuilua. Professionaaleilla on sen sijaan lainsäädännössä määritellyt pätevyysvaatimukset, joten opintojen loppuunsaattamisen merkitys oman alan työnsaantiin on konkreettisempi. Tällöin opinnot suoritetaan loppuun huomattavasti useammin kuin kaikilla aloilla keskimäärin (Vuorinen-Lampila, 2020). Niillä aloilla, joilla työelämä imaisee mukaansa opiskelijoita omaa alaa vastaaviin, hyvätuloisiin töihin jo opiskeluaikana, on epäilemättä vähemmän painetta opintojen loppuunsaattamiseen. Päinvastaisen ongelman muodostavat pientuloisista perheistä tulevat opiskelijat, joiden valmistumista viivyttävät taloudelliset haasteet ja työssäkäynti opintojen rahoittamiseksi. Koulutuspoliittisena tavoitteena onkin esitetty opintotuen kokonaisuudistusta, joka mahdollistaisi kokopäiväisen opiskelun entistä paremmin (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023).

Tutkimuksemme laajentaa julkisuudessa toisinaan annettua kuvaa ikuisesta opiskelijasta työnteon välttelijänä, joka vain haluaa säilyttää opiskelijastatukseen liittyvät etuudet ja viettää vuosikausia kampuksella veronmaksajien kustannuksella.⁸ Opintojen pitkittymisessä ei useinkaan ole kyse itsetarkoituksellisesta viivytyksestä vaan omassa kontekstissaan järkevästä ja aktiivisesta toiminnasta. Analyysissämme tunnistimme neljä erilaista ikäisten opiskelijoiden profiilia: jumiutuneet, pitkittänyt nuoruutta elävät, perheelliset ja urakeskeiset. Kaikissa tapauksissa opiskelun haasteita määrittivät erilaisten rakenteellisten seikkojen ohella myös opiskelijoiden aikaisempi elämänhistoria ja elämäntilanteet erilaisine kokemuksineen. Aikaisempi tutkimus opintojen etenemisestä on osoittanut myös, että opiskelijoiden oppimistyyllillä ja -strategioilla sekä opintojen suunnitelmallisuudella on yhteyttä siihen, millaiset asiat muodostuvat opintoja edistäviksi tai estäviksi (Hailikari ym., 2018).

Opintojen pitkittymiseen on pyritty puuttamaan rajoittamalla opintotukikuukausien määrää ja palkitsemalla tavoiteajassa valmistumista Kelan opintolainahyvityksellä. Nämä kannustimet voivat toimia osalla opiskelijoista, mutta ne eivät ratkaise esimerkiksi perheellisten opiskelijoiden haasteita. Yliopiston ulkopuolisista syistä johtuvaan opintojen pitkittymiseen opintojen joustavuus on avainasemassa. Opiskelijoiden integraatiota yliopistoon

ja opintoihin voidaan puolestaan vahvistaa tarjoamalla opiskelun aikaista tukea ja ohjausta sekä panostamalla opiskelijoiden uupumista ja yksinäisyyttä ehkäisevään työhön. Tutkimuksemme tarjoaa kokonaiskuvan, jonka pohjalta voidaan lähteä kehittämään entistä monipuolisempia välineitä opintoaikojen venymisen ongelmaan. ■

Viitteet

- 1) Kuviossa on hyödynnetty Jaksztatin ym. (2021) tutkimusasetelmaa tohtoriopintojen keskeyttämisestä.
- 2) Generalistialoihin luokittelimme seuraavat tieteenalat: kasvatustiede (pl. luokanopettajakoulutus), taidealat, humanistiset alat, teologia, kauppatieteet, yhteiskuntatieteet, luonnontieteet, tekniikka, maatalous-metsätieteet ja liikuntatieteet. Professionaaleiksi jaottelimme luokanopettajakoulutuksen, psykologian, oikeustieteet, lääketieteen, hammaslääketieteen, eläinlääketieteen, farmasian, terveystieteet ja sotatieteet.
- 3) Korkeakoulusta valmistuneiden työllistettävyyden ja sosiaalinen positioituminen työmarkkinoille (HighEmploy 2018–2022; rahoitusnumero 315797). Hankkeessa tehtiin vuonna 2019 yhteensä 76 haastattelua eri yliopistoista ja ammattikorkeakouluista valmistuneille.
- 4) Odds ratio eli vetosuhde kuvaa kahden todennäköisyyden tai suhteellisen osuuden etäisyyttä toisistaan. On hyvä muistaa, että OR-arvoista ei voi kuitenkaan päätellä eri vaihtoehtojen todennäköisyyden eron suuruutta. Aloituksen OR 0,88 voidaan tulkita seuraavasti: ikäisten opiskelijoiden ryhmään kuulumisen veto (odds) vähenee 12 prosentilla jokaista opintojen aloitusikävuotta kohti.
- 5) Eli ikäisten opiskelijoiden ryhmään kuulumisen veto on miehillä noin 1,5-kertainen naisiin verrattuna.
- 6) Klusterianalyysi on monimuuttujamenetelmä, jossa muutujia tai havaintoja pyritään ryhmittelemään kahden periaatteen mukaisesti: ryhmien eli klustereiden tulisi poiketa toisistaan mahdollisimman paljon, mutta samalla niiden tulisi olla sisäisesti mahdollisimman homogeenisiä. Ryhmien muodostamisessa käytämme suurten aineistojen analysointiin sopivaa k-keskiarvoryhmittelyä, jossa klustereiden määrä kiinnitetään etukäteen. K-keskiarvoryhmittely on periaatteiltaan kuvaileva menetelmä, jonka avulla aineistosta voidaan etsiä toisiaan muistuttavia luokkia. Lopullinen ryhmittelyratkaisu edellyttää tutkijalta aineiston graafista tarkastelua, erilaisten ryhmittelyratkaisujen vertailua ja suurta harkintaa. (Everitt ym., 2011; Nummenmaa, 2021.)

- 7) Puuttuvia tietoja oli eniten vanhempien koulutusta ja tuloja koskeissa muuttujissa. Emme korvanneet puuttuvia tietoja, sillä ilman niitäkin tapausmäärä (1459) oli riittävän suuri analyysiin, eivätkä puuttuvat tiedot keskittyneet millekään tietylle ryhmälle.
- 8) Esimerkiksi valtiovarainministeriön pitkäaikainen valtiosihteeri Raimo Sailas totesi aikoinaan *Suomen Kuvalehden* haastattelussa, että ”rajoittamaton maksuton opiskelu oikeus on johtanut siihen, että yliopistoissa opiskelee elämäntapahtumiaaneja”, joilla ei ole aikomustakaan valmistua tavoiteajassa (ks. Pakarinen, 2004). Sailaksen päätelmän voi todeta perustuneen pitkälti opiskelijoiden valmistusaikojen koskevien tilastotietojen virheelliseen tulkintaan.
- ## Lähteet
- AHO, S., HYNINEN, S.-M., KARHUNEN, H. & VANTTAJA, M. (2012). *Opiskeluikäinen työssäkäynti ja sen vaikutukset*. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- ÁLVAREZ-PÉREZ, P. R., LÓPEZ-AGUILAR, D., GONZÁLEZ-MORALES, M. O. & PEÑA-VÁZQUEZ, R. (2021). Academic engagement and dropout intention in undergraduate university students. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*. <https://doi.org/10.1177/15210251211063611>
- EVERITT, B. S., LANDAU, S., LEESE, M. & STAHL, D. (2011). *Cluster analysis* (5. painos). John Wiley & Sons.
- HAILIKARI, T., TUONONEN, T. & PAPPALA, A. (2018). Students' experiences of the factors affecting their study progress: differences in study profiles. *Journal of Further and Higher Education*, 42(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2016.1188898>
- HYTTINEN, H., TUONONEN, T., NEVGI, A. & TOOM, A. (2022). The first-year students' motives for attending university studies and study-related burnout in relation to academic achievement. *Learning and Individual Differences*, 97. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2022.102165>
- ISOPAHKALA-BOURET, U. (2013). Exploring the meaning of age for professional women who acquire master's degrees in their late forties and fifties. *Educational Gerontology*, 39(5), 285–297.
- JAKSZTAT, S., NEUGEBAUER, M., & BRANDT, G. (2021). Back out or hang on? An event history analysis of withdrawal from doctoral education in Germany. *Higher Education*, 82(5), 937–958. <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00683-x>
- KIVINEN, O. & NURMI, J. (2011). Opiskelun nopeus ja työmarkkinarelevanssi – korkeakoulupolitiikan dilemma? *Yhteiskuntapolitiikka*, 76(6), 687–691.
- KORHONEN, V. & RAUTOPURO, J. (2019). Identifying problematic study progression and “at-risk” students in higher education in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63(7), 1056–1069. <https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1476407>
- NUMMENMAA, L. (2021). *Tilastotieteen käsikirja*. Tammi.
- OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ. (2023). *Opetus- ja kulttuuriministeriön virkanäkemykset tulevan hallituskauden valinnoista*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-927-1>
- OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ & OPETUSHALLITUS. (Ei pv.m.). Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Haettu 2.3.2023 osoitteesta <https://vipunen.fi/>
- PAKARINEN, P. (28.10.2004). Sailas: muutoksia näperelyn sijaan. *Verkkouutiset*. <https://web.archive.org/web/20071028151553/https://www.verkkouutiset.fi/arkistojuttu.php?id=61836&hakusanat=El%E4kej%E4rjestelm%E4t>
- SAARI, J., KOSKINEN, H., ATILA, H. & SARÉN, N. (2020). *Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-907-3>
- SALMELA-ARO, K. & READ, S. (2017). Study engagement and burnout profiles among Finnish higher education students. *Burnout Research*, 7, 26–27. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2017.11.001>
- SUOMEN YLIOPIILASKUNTIEN LIITTO. (12.7.2021). *SYL vaatii yliopisto-opiskelijoille ikuista opinto-oikeutta*. Suomen ylioppilaskuntien liitto. <https://syl.fi/syl-vaatii-yliopisto-opiskelijoille-ikuista-opinto-oikeutta/>
- THOMAS, E. & QUINN, J. (2007). *First generation entry into higher education: an international study*. Society for Research into Higher Education and Open University Press.
- TIEBEN, N. (2020). Non-completion, transfer, and dropout of traditional and non-traditional students in Germany. *Research in Higher Education*, 61, 117–141. <https://doi.org/10.1007/s11162-019-09553-z>
- TILASTOKESKUS. (Ei pv.m.). *Opintojen kulku*. Tilastokeskus. Haettu 20.3.2023 osoitteesta <https://stat.fi/tilasto/opku>
- TINTO, V. (1975). Dropout from higher education: a theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45(1), 89–125. <https://doi.org/10.2307/1170024>

- TINTO, V. (1993). *Leaving college: rethinking the causes and cures of student attrition*. University of Chicago Press.
- VANTTAJA, M. (2012). Opiskelijoiden työssäkäynti ja opintojen pitkittymisen ongelma. *Kasvatus*, 43(3), 291–298.
- Venegas-Muggli, J. I. (2020). Higher education dropout of non-traditional mature freshmen: the role of socio-demographic characteristics. *Studies in Continuing Education*, 42(3), 316–332. <https://doi.org/10.1080/0158037X.2019.1652157>
- VUORINEN-LAMPILA, P. (2020). Yliopiston opiskelijavalinnasta opintourille: miten opintouratyypit ja siirtymäjärjestelmä linkittyvät koulutuspoliittisiin tavoitteisiin? Teoksessa J. Ursin, & R. Muhonen (toim.), *Tuntematon korkeakoulutus* (s. 193–226). Suomen kasvatustieteellinen seura.
- YLIOPISTOLAKI 2005/556 §. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050556#Pidm45843170082368>